

თბილისი ილია ჭავჭავაძის
სახელობის ენისა და კულტურის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ენა, თანამებრ, ლიცენცია

X

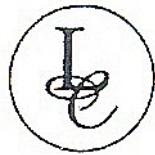
გამომცემლობა
„ნიკ და კულტურა“
2005 წ.

თბილისის იურა ჩავტამაძის
სახელობის მინისა და კულტურის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ენა, თურმანი, ლიცეანუალი

სამეცნიერო შრომათა კრებული

X

გამომცემლობა „თბილისის უნივერსიტეტი“
2005 წ.

ნომინალიზაცია, როგორც აპტორის შული
მოდალიტის სინტაქსურ-სტილის ტური
გამოხატულების საშუალება ინგლისურმოვან
ნარატიულ ტექსტზე

ლინგვისტურ ლიტერატურაში მოდალობას (ლათ. modus) ზოგადად განიხილავენ როგორც უნივერსალურ ფუნქციურ-სემანტიკურ კატეგორიას, რომელიც გამოხატავს - როგორც გამონათქვამის მიმართებას სინამდვილისადმი, ასევე მასში მოცემული შეტყობინების სხვადასხვა ტიპის სუბიექტურ კვალიფიკაციას (6, გვ. 303). შესაბამისად, განასხვავებენ მოდალობის ობიექტურ და სუბიექტურ სახეებს. ობიექტური მოდალობა ნებისმიერი წინადადების აუცილებელ ნიშან-თვისებას წარმოადგენს, რადგანაც, ტემპორალობის კატე-გორიასთან ერთად, იგი მის პრედიკატულობას ქმნის, გამო-ხატავს რა გამონათქვამის დამოკიდებულებას ობიექტურ სინამდვილესთან მიმართებაში მისი რეალურობა / არარეა-ლურობისა და ა.შ. პლანში. ობიექტური მოდალობა ზმნის კილოს კატეგორიის. საშუალებით რეალიზდება წინადადების გრამატიკულ პარადიგმაში.

სუბიექტური მოდალობა კი ადრესანტის ინდივიდუა-ლურ დამოკიდებულებას გამოხატავს გამონათქვამში ასა-ხული ექსტრალინგვისტური რეფერენტული სიტუაციის მი-მართ. მის კონცეპტუალურ საფუძველს ქმნის შეფასების ცნება ამ სიტყვის ფართო მნიშვნელობით, რადგანაც იგი გულისხმობს არა მარტო შეტყობინების რაციონალურ-ლოგიკურ კვალიფიკაციას, არამედ შეტყველი სუბიექტის ფსიქო-ემოციურ რეაქციებსაც (6, გვ. 303). მოდალობის ეს სახე პრაგმატიკულია თვისი არსით, რამდენადაც მასში გამოხატულებას ჰქონებს ადამიანის ფსიქიკის ერთ-ერთი ძი-რითადი თვისება: დაუპირისპიროს საკუთარი “მე” “არა მეს”. ეს იდეა, რომელიც გამონათქვამის ფაქტობრივი შინაარსის (ანუ დიქტუმის) შეპირისპირებას ითვალისწინებს მის ინდი-ვიდუალურ შეფასებასთან (მოდუსთან), დასაბამს იღებს ცნობილი ფრანგი მეცნიერის, შარლ ბალის ლინგვისტურ კონცეფციაში. შ. ბალი მოდუსს განსაზღვრავს როგორც

მეტყველი სუბიექტის აქტიურ გონიერივ ოპერაციას იმ რეფერენტული სიტუაციის მიმართ, რომელიც დიქტუმშია მოცემული (2, გვ. 44).

ლინგვისტური პრაგმატიკის განვითარებამ ბიძგი მისცა სუბიექტური მოდალობის განხილვას სხვადასხვა დონეებზე. ჯ. ოსტინის, ჯ. სერლის და ზ. ვენდლერის მიერ შექმნილ სამეტყველო აქტების თეორიაში იგი გამონათქვამის პრაგმატიკულ კატეგორიად მოიაზრება მის პროპოზიციულ შინაარსთან მიმართებაში(4). მათგან განსხვავებით, ვ. კუხარენკო(5), ი. გალპერინი(3) და ზ. ტურაევა(8) უკვე ტექსტის მოდალობაზე მსჯელობებს და მას ავტორის ესთეტიკურ-ფილოსოფიური კონცეფციის, მისი კოგნიციის, პრაგმატიკული მიმართების, ინდივიდუალური სტილის და აზროვნების მაჩვენებლად მიიჩნევენ.

ავტორისეული მოდუსი გამოხატულებას ჰქოვებს არა მარტო ტექსტის საერთო შინაარსში, პერსონალუების სახეების შექმნასა და ნანარმოების არქიტექტონიკაში, არამედ მის სტილისტურ, სემანტიკურ და სინტაქსურ სტრუქტურაციაში. მათგან ყველაზე ქმედით, მაგრამ ნაკლებად შესამჩნევ ფაქტორს სინტაქსი ნარმოადგენს. ამასთან დაკავშირებით, საინტერესოა მხატვრული მეტყველების მკვლევარის, უ. ნოვოტნაიას აზრი, რომლის ციტირებასაც ვ. კუხარენკო ახდენს: «Так как мы естественно склонны воспринимать отношения, передаваемые синтаксисом без дополнительных усилий, его единственность в качестве источника поэтического наслаждения часто замечается нами в последнюю очередь, а то и не замечается вовсе. В результате оказывается, что синтаксис чрезвычайно важен и для художника, и для исследователя, потому что он создает сильный эффект незаметно, и эффект этот остается необъяснимым до тех пор, пока не обнаруживается значение синтаксиса.» (5, стр. 53).

სუბიექტური მოდალობის სინტაქსური რეალიზება მის ექსპრესიულ ექსპლიკაციაში მდგომარეობს. თავის მხრივ, ექსპრესიულობა სინტაქსურ დონეზე გულისხმობს ნინადადების ისეთ სტრუქტურულ ორგანიზებას, რომელიც უზრუნველყოფს გამონათქვამის ემოციურ და ან ლოგიკურ ინტენსივიკაციას, ასახავს რა მეტყველი სუბიექტის დამოკიდებულებას ექსტრალინგვისტური რეფერენტული

სიტუაციის მიმართ. ენათმეცნიერები სინტაქსური ექსპრესიულობის ძირითად პარამეტრებად წინადადების სტრუქტურას და სიგრძეს მიიჩნევენ (5; стр. 53; 7). ემპირიული მასალის ანალიზი კი შესაძლებლობას გვაძლევს დავასკვნათ, რომ ინგლისურენოვან ნარატიულ ტექსტში ორივე მათგანის რეალიზებაში უდიდესი დატვირთვა აქვს ნომინალიზაციის სამეტყველო მოვლენას და მის შედეგად ნარმოქმნილ პროპოზიციულ კონსტრუქტებს, რომელთაც სუბიექტური მოდალობის მატარებელი კონტაციური დატვირთულობა აქვთ. კვლევა ასევე გვიჩვენებს, რომ მათი ფუნქციონირება ტექსტში უმთავრესად ორი სახით ხდება: 1) განკერძოებულად, დამოუკიდებელი გამოხატვამის სახით და 2) რთული ადვერბიალური წევრის ფუნქციით, რომლის საშუალებითაც სინტაქსურად მარტივი წინადადება სემანტიკურად ასიმეტრიულ, პოლიპროპოზიციურ სტრუქტურად გარდაიქმნება. მათ საერთო, ინტეგრალურ თვისებას ავტორისეული მოდუსის გამოხხატველი ექსპრესიულობა წარმოადგენს, ხოლო დიფერენციალურ მახასიათებლებლად კი ამ მოდალობის ემოციურ-შეფასებითი და კოგნიტურ-ემოციური ასპექტები გვევლინება.

თავდაპირველად განვიხილოთ ავტორისეული მოდუსის გამოხხატულება გამოხატვამის ნომინალიზაციის გზით, რომელიც დამოუკიდებელ წინადადებად არის გამოტანილი ტექსტში:

1. “Jessie got home as quickly as possible, refused dinner and went straight to bed,

lying as still and lifeless as a corpse. John coming home under arrest!”

(Stone I., “Immortal Wife”, p. 156)

2. “Rhett didn’t mind lending his money to that old matron, Mrs. Merriwether. She started with a basket of pies and look at her now! A bakery employing half a dozen people, old grandpa happy with his delivery wagon and that little Creole, Rene, working hard and liking it!”

(Mitchell M., “Gone with the Wind”, p. 620)

საილუსტრაციოდ მოყვანილ მაგალითებში ემოციურად დატვირთული ეპიზოდებია წარმოდგენილი, სადაც ავტორი ე.ნ. “ყოვლისმცოდნე მთხოობელად” გვევლინება, რომელიც

გარედან აკვირდება განვითარებულ მოვლენებს. შესაბამისად, მისი სუბიექტური მოდუსი ტექსტში ორი სახით რეალიზდება: ერთპლანიანი, საკუთრივ მთხოვობელის ემოციურ-შეფასებითი მოდალობა, რომელიც პირველ მაგალითში ფაქტობრივ ინფორმაციასთან ერთად საწყის გამონათქვამში არის უშუალოდ ექსპლიცირებული სტრუქტურულ-სემანტიკურად ხატოვანი შედარებით - "lying as still and lifeless as a corpse", რის გამოც მისი აღქმა-დეკოდირება არავითარ სირთულეს არ წარმოადგენს მკითხველისათვის. ემოციურობა კულმინაციას აღნევს მომდევნო გამონათქვამში - "John coming home under arrest!", რომელიც, ლექსიკურ-სემანტიკური ნეიტრალურობის მიუხედავად, კონტაციურად უაღრესად დატვირთულ ქვეტექსტს წარმოქმნის სინტაქსური და ინტონაციური ექსპრესიული საშუალებებით. ამ მიზნით ავტორი მიმართავს გამონათქვამის ნომინალიზაცია-დევერბალიზაციას, რითაც მთხოვობელის ემოციურ-შეფასებითი ნარაცია ორპლანიანი ხდება, იღებს რა ამავდროულად მოქმედი პირის, ჯესის შინაგანი მეტყველების ფორმას, რომელშიც უკვე მისი პირადი ემოციებია ჩაქსოვილი. გამონათქვამის ზედაპირულ სტრუქტურაში ავტორი ახდენს ჯესის ამგვარი სულიერი და ფიზიკური მდგომარეობის გამომწვევი მიზეზის ექსპლიცირებას ინტონაციურად გაფორმებული მიმღეობიანი პროპოზიციული სტრუქტურით, რის შედეგადაც გამონათქვამი კარგავს ობიექტური მოდალობის კილოსა და ტემპორალურ მახასიათებლებს, მაგრამ სანაცვლოდ იძენს სუბიექტურ მოდალობას, რომელიც ქვეტექსტში რეალიზდება და რომლის აღქმაც მხოლოდ კონტექსტის ფონზეა შესაძლებელი. როგორც ვ. კუხარენკო აღნიშნავს, «при этом имплицитное значение языковой единицы не совпадает с её эксплицитным значением, ио отличается самостоятельным смыслом, автономным от того, что реализуется линейно.»(5, стр. 97). ილუსტრირებულ პირველ მაგალითშიც ავტორის მიერ ორი სახის ინფორმაციაა ჩადებული: ა) დიქტალური, რომ ჯონი დაპატიმრებული ბრუნდებოდა სახლში, რომელიც ექსპლიციტურად არის

მოცემული გამონათქვამში, და ბ) მოდალური, რომელიც ავტორის მიერ ქვეტექსტშია იმპლიცირებული. ეს არის ჯონის დაპატიმრებით გამოწვეული ჯესის შეშფოთება, შიში, გაურკვევლობა და ამ ფაქტის დაუჯერებლობა. რომ არა გამონათქვამის ნომინალიზაცია, ეს მოდალური ინფორმაცია დაიკარგებოდა ქვეტექსტთან ერთად. ანალოგიურად შეიძლება იქნას ინტერპრეტირებული ჩვენს მიერ მოყვანილი მეორე მაგალითიც, სადაც ნომინალიზებულ გამონათქვამთა (“A bakery employing half a dozen people, old grandpa happy with his delivery wagon and that little Creole, Rene, working hard and liking it !”) ქვეტექსტში მისის მერიულობერის და მისი ოჯახის ნევრების დაუღალავი შრომით და ბიზნესნარმატებებით გამოწვეული რეტ ბათლერის დადებითი ემოციები - მოწონება და აღტაცებაა ჩაქსოვილი.

ემპირიული მასალის ანალიზი გამონათქვამის ნომინალიზაციის და მისი დამოუკიდებელ ნინადადებად გამოტანის კიდევ ერთ საინტერესო თავისებურებას ნარმოაჩენს. ემოციური ხასიათის ნარატიულ ტექსტში ხშირია შემთხვევები, როდესაც ამ ტიპის ნომინალიზაცია ავტორის მოდუსის არა ემოციურ-შეფასებით, არამედ მისი ემოციური კოგნიციის ექსპრესიულ გამოხატულებას ემსახურება. ასეთ დროს ნომინალიზებული გამონათქვამების გამოყენება ემფატიკურად გამოყოფს და მკითხველის ყურადღებას მიაპყრობს სინამდვილის ისეთ მოვლენებსა და ხდომილებებზე, რომლებიც ავტორის ცნობიერებაში დაფიქსირებულია როგორც განსაკუთრებული ემოციური დატვირთულობის მქონე ცხოვრებისეული დეტალები. მაგალითად:

“I remember every minute of our departure. Jasper, knowing something was wrong, as dogs always do. Trunks being packed. Cars being brought to the door. Dogs standing with their drooping tails, dajecting eyes, wandering back to their buckets in the hall when the sound of the dies away.”

(Maurier D.D., “Rebecca” p. 363)

ჩვენს მიერ მოყვანილ ტექსტობრივ ფრაგმენტში სწორედ ნომინალიზაციის საშუალებით იქმნება ის სინტაქსურ-სტილისტური ექსპრესიულობა, რომელშიც ავტორის ემოციურ-კოგნიტური ასპექტი ჰპოვებს რეალიზებას.

თითოეულ ასეთ გამონათქვამში თითქოსდა ფილმის კადრივით არის პლეჭდილი ის ხდომილება-დეტალები, რომელთა ერთობლიობაც ტექსტის რეფერენტულ სივრცეს ქმნის. აზრის ასეთი ექსპლიკაცია ავტორის ინდივიდუალური სტილის და კომუნიკაციური სტრატეგიის მაჩვენებელია, რომლის საშუალებითაც იგი ტექსტს ერთდროულად სტატიკურობასა და ემოციურობას ანიჭებს.

საინტერესოა, რომ ლოკაციური და ეგზისტენციალური შინაარსის გამონათქვამებში ნომინალიზაციას თან ახლავს პრედიკატული წევრის იმპლიცირებაც, რაც ტექსტს უფრო მეტ გამომხატველობას ანიჭებს, აორმაგებს რა მის სტატიკურობას. მაგალითად, ს. ბეკეტის მცირე პროზაში, რომელიც თანამედროვე კლასიკად არის აღიარებული, ემოციურობა ხშირად წინადადებათა ამგვარი სტრუქტურაციით მიიღწევა. შედეგად, თხრობა თითქოსდა ეკრანიზებული ხდება, რა დროსაც ავტორი კადრების სახით აფიქსირებს მკითხველის ცნობიერებაში ტექსტში აღნერილ მოვლენებს. ნათქვამის საილუსტრაციოდ მოვიყვანთ დასაწყისს მისი ცნობილი მოთხრობიდან “ერთ საღამოს”, სადაც დინამიურ თხრობას ენაცვლება სტატიკური სცენები, რომლებიც ნომინალიზებული დამოუკიდებელი წინადადებებით არის ექსპლიცირებული (თვალსაჩინოების მიზნით ტექსტი მოგვყავს მცირედი შემოკლებებით - ნ.კ.):

One Evening

He was found lying on the ground. No one had missed him. No one was looking for him. An old woman found him.. It hapanned so long ago. She was straying in search of wild flowers, yellow only. With no eyes but for these she stumbled on him lying there. He lay inconspicuous in the greenish coat. Face downward, ~ arms outspread. Near the head a hat askew on the ground, at once on its brim and crown... May she have seen him somewhere before? Somewhere on his feet before? Not too fast. She was all in black. The hem of her long black skirt in the grass. It was lambing time. But there were no lambs. She could see none. Were a third party to chance that way theirs were the only bodies he could see. The old woman all in black stockstill. The body stockstill on the ground. Yellow at the end of the black arm. The white hair in the grass. The east foundering in night. Not too fast. Sky overcast all day

till evening. In the west-north-west near the verge already the sun came out at last...

(Beckett S., "One Evening", p. 253)

მიგვაჩნია, რომ სხვა ფაქტორებთან ერთად, წინადადებათა ნომინალიზებული სტრუქტურაცია და მათი არანუირებით შექმნილი სინტაქსური პარალელიზმი აყალიბებს ბეკეტის სტილის განუმეორებელი ინდივიდუალურობის ერთ-ერთ თავისებურებას - რიტმულობას, რომელშიც პროზა პოეზიას ერწყმის და, როგორც მისი შემოქმედების ცნობილი მკვლევარი ს. გონგარსკი აღნიშნავს, "Beckett's intense awareness of human loneliness develops in its full complexity: the psychological, ontological, narratological bewilderment at the duality of the human predicament, the experience of existence" (12, p. 19).

ავტორისეული მოდუსის ემოციურ-შეფასებითი და კოგნიტური ასპექტების ამგვარი რეალიზება გამონათქვამის ნომინალიზაციის გზით ყოველთვის ინტონაციურად არის სათანადოდ გაფორმებული, რაც მას დამოუკიდებელი წინადადების სტატუსს ანიჭებს. მაგრამ, ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ ასეთი წინადადებუბი მხოლოდ სინტაქსურ-სტილისტურად მარკირებულ სამეტყველო კონსტრუქტებს წარმოადგენენ და არა ენის სისტემურ ერთეულებს.

ენობრივი მასალის განზოგადება ინგლისურენოვანი ნარატიული ტექსტის კიდევ ერთ თავისებურებას წარმოაჩენს. ეს არის ავტორისეული მოდუსის კოგნიტური ემოციურობის რეალიზება პოლიპროპოზიციული, მაგრამ სინტაქსურად მარტივი წინადადებით, რომელშიც ნომინალიზებული კონსტრუქტი ან კონსტრუქტები რთული ადვერბიალური წევრის ფუნქციას ასრულებენ, ახდენენ რა ქვემდებარულ-შემასმენლურ ბირთვში მოცემული მსჯელობის საგნის სხვადასხვა პარამეტრით კვალიფიკაციას ან რეფერენტული ექსტრალინგვისტური სიტუაციის თანმხლები ხდომილებებით დაზუსტებას:

1) "As Jesie stepped into the room she caught a picture: Lieutenant John Fremont on a high stool leaning over the table, a heavy drawing pencil in his right hand, the widespread fingers of his left hand holding down the pages of a journal, his shirt sleeves rolled high, his plain Army shirt open at the throat, his

dark hair rumpled and falling slightly over his brow, his face filled with the intensity of the man who is devoted to the job on hand.”

(Stone I., “Immortal Wife”, p, 28)

2) “That purpose was accomplished. It should have been allowed to run down and then stop, the driver asleep at the wheel, the passengers sitting docilely with their mouths wide open waiting for their bus to fly away, the estate left unfinished, the shops shuttered and overrun with rats, the unmilked cows lowing in agony with swollen udders, the dogs and cats running wild and bloody-mouthed.”

(Braine J., “Room at the Top”, pp. 241-242)

ლინგვისტურ ლიტერატურაში დღემდე დაუდგენელია ამ ტიპის კონსტრუქტთა ლინგვისტური სტატუსი. ტრადიციულად, ისინი აბსოლუტური კონსტრუქციების სახელით არის ცნობილი. ბუნებრივია, იბადება კითხვა, თუ რას ნარმოადგენს თავად ეს კონსტრუქციები. ერთი მხრივ, ნინადადებისაგან განსხვავებით, აბსოლუტურ კონსტრუქციას არ შეუძლია განახორციელოს დამოუკიდებელი სამეტყველო ერთეულის ფუნქცია იმ უმთავრესი მიზეზის გამო, რომ მის სტრუქტურაში არ ფიგურირებს. ზმნური შემასმენელი, რის გამოც იგი მოკლებულია პრედიკატულობის კილოსა და ტემპორალობის მახასიათებლებს. და მასთან ერთად კომუნიკაციურ ავტონომიურობას. მეორე მხრივ, ასევე დაუშვებელია აბსოლუტური კონსტრუქციის გათანაბრება სიტყვათშეთანხმებასთან, რადგანაც მას პროპოზიციული სტრუქტურა და მისი შესაბამისი ინტონაციური გაფორმება აქვს. ენათმეცნიერებაში პროპოზიციის ცნებას ორი მიმართულებით განიხილავთ: გარე სამყაროსთან მიმართებაში და საკუთრივ ლინგვისტურ კონტექსტში. პირველი კრიტერიუმის მიხედვით, პროპოზიცია ნარმოადგენს ექსტრალინგვისტური ხდომილების(სიტუაციის) იკონისტურ ასახვას. ხოლო ლინგვისტურ კონტექსტში კი პროპოზიციას განიხილავთ როგორც სემანტიკურ კონსტანტას, “რომელიც დამოუკიდებელია როგორც მოდალური, შეფასებითი და ემოციური ასტერქტებისაგან; ასევე ნინადადების თვითისეთი

ტრანსფორმაციული გარდაქმნისაგან, როგორსაც
ნარმოადგენს ნომინალიზაცია (1, გვ. 37)."

მაშინ, რა არის აბსოლუტური კონსტრუქცია და
შეიძლება თუ არა მისი განხილვა ენის სისტემურ
ერთეულად? ლინგვისტური აზროვნების განვითარების
თანამედროვე ანთროპოცენტრისტულ-კომუნიკაციურ
ეტაპზე, როდესაც ენობრივი ნიშნები განიხილება
სამგანზომილებიან სემიოტიკურ სივრცეში მათი
სემანტიკური, სინტაქტიკური და პრაგმატიკული ასპე-
ქტების გათვალისწინებით, შესაძლებელი ხდება
აბსოლუტურ კონსტრუქციათა კომპლექსური კონსტრუქტებს,
აადვილებს მათი ნიშნობრივი სტატუსის დადგენას.
მიგვაჩინია, რომ აბსოლუტური კონსტრუქციები
ნარმოადგენს ნომინალიზაციის სამეტყველო მოვლენის
შედეგად ნარმოქმნილ პროპოზიციულ კონსტრუქტებს,
რომლებშიც დიქტალურ ინფორმაციასთან ერთად
გამონათქვამის ილოკუციური ფუნქცია ანუ მეტყველი
სუბიექტის კომუნიკაციური ინტენცია და მისი სუბიექტური
მოდუსის კოგნიტური ასპექტის ემოციურობა რეალიზდება.
ემპირიული მასალის ტრანსფორმაციული ანალიზით
შეიძლება დასაბუთდეს, რომ ერთიდაიგივე აზრის
ექსპლიკაციის ვარიანტულობის დროს, სწორედ
ნომინალიზაცია მატებს ნინადადებას ემოციურ
შეფერილობას და ექსპრესიულობას:

"She read one story from the Arabian Nights to Lily each Sunday night, Lily calling it their Sunday dessert (Stone I., "Immortal Wife", p. 150)." → She read one story from the Arabian Nights to Lily each Sunday night. Lily called it their Sunday dessert.

როგორც ჩვენს მიერ მოყვანილ მაგალითში ჩანს, საწყისი
ანუ ავტორისეული ნინადადება თავისი სინტაქსური
სტრუქტურაციით და ინტონაციური გაფორმების ნუალობით
ექსპრესიულობითა და დინამიურობით ხასიათდება, მაშინ
როდესაც მის ტრანსფორმაციულ ვარიანტში სუბიექტური
მოდალობის გამომხატველი ეს კონოტაციური ნიშნები
დაკარგულია მეორე პროპოზიციის პრედიკატული
(ქვემდებარულ-შემასმენლური) გაფორმების გამო, რის
შედეგადაც თხრობა ფაქტების რაციონალური
კონსტატაციით შემოიჭარგლება.

მიუხედავად იმისა, რომ ნომინალიზაცია სამეტყველო, დინამიური მოვლენაა, მის შედეგად ნარმოქმნილი კონსტრუქტები სტრუქტურულ-სემანტიკურ და სტილისტურ-ექსპრესიულ განზოგადებას ექვემდებარება. ენობრივი მასალის კვლევის შედეგად დადგინდა, რომ ავტორისეული მოდუსის ნომინალიზებული რეალიზება გამოხატულებას ჰპოვებს ორი ტიპის პროპოზიციაში: მახასიათებლურსა და ხდომილებრივში.

მახასიათებლური ნომინალიზებული პროპოზიციული კონსტრუქტების საშუალებით ავტორი ახდენს ნინადადების ქვემდებარულ-შემასმენლურ ბირთვში მოცემული მსჯელობის საგნის ემოციურ-ექსპრესიულ კვალიფიცირებას. გარეგნული ნიშნებისა და მისი შინაგანი მდგომარეობის მიხედვით, იმის გამო, რომ მათში სემანტიკური სუბიექტი მხოლოდ “ნაწილის” სახით არის ნარმოდგენილი ადამიანის სხეულის სხვადასხვა ნაწილის ან ორგანოს აღმნიშვნელი სახელებით, ხოლო თავად სუბიექტი “მთელის” სახით ქვემდებარულ-შემასმენლურ ბირთვში ფიგურირებს, ეს კონსტრუქტები არა მარტო გრამატიკულად, არამედ სემანტიკურადაც დაქვემდებარებულია ამ ბირთვზე: მიუხედავად პროპოზიციული კონფიგურაციისა, ისინი ახდენენ სინამდვილის არა რაიმე სიტუაციის ან ხდომილების რეფერირებას, არამედ მასში მონაწილე სუბიექტის თვისობრივ დახასიათებას:

1. James was brooding on the end of the bench, his hands clasped over his umbrella (Galsworthy J., “The Man of Property”, p. 278).

2. Scarlett stood on the lower step of the train, her crepe veil fluttering almost to her heels (Mitchell M., “Gone with the Wind”, p.122).

3. She saw Prissy leaning out of the upstairs window, fright and worry on her face (Mitchell M., “Gone with the Wind”, p 304).

4. She swept into the reception room of Miss English's Academy, her hazel eyes bright with anger (Stone I., “Immortal Wife”, p.1).

მსჯელობის საგნის სხვადასხვა ნიშნით დახასიათებისას ნომინალიზებული კონსტრუქტები ხშირად გვხვდება ერთმანეთის თანმიმდევრობით ერთი ნინადადების

ფარგლებში, რის შედეგადაც ისინი ქმნიან თემატურად დახურულ მსჯელობათა ჯაჭვს, ანუ მიკროტექსტს, რომელიც ხშირად კომპოზიციურად აბზაცის სახით არის გაფორმებული. ასეთ დროს იქმნება სინტაქსური პარალელიზმი, რაც თხრობას სტილისტურად მარკირებულს ხდის, რითაც კიდევ უფრო ძლიერდება ავტორისეული მოდუსის გამომხატველი ემოციური ექსპრესიულობა.

"But even at the first numb moment of joy Jessie perceived that her husband was not responding. This grey-haired and sunken-cheeked person before her stood awkwardly, his arms not seeming to fit into their sockets, his torso twisted at an ugly angle, his legs slumped within the discolored trousers, his face at war with itself, the mouth taut awry, the features twisted. This was only the shell of the man she loved."

(Stone I., "Immortal Wife", p. 284)

ემპირიული მასალა წარმოაჩენს, რომ ინგლისურენოვან ნარატიულ ტექსტში ნომინალიზებული მახასიათებლური კონსტრუქტები ორი სახით გვხვდება: მიმღეობით და მიმღეობის გარეშე. მიმღეობიან კონსტრუქტებში სახეზე გვაქვს მხრ უოდ ნომინალიზაცია-დევერბალიზაცია, რადგანაც ამ შემთხვევაში მიმღეობა ინარჩუნებს ზმნის ლექსიკურ მნიშვნელობას, რომელიც მის აქტანტურ კონფიგურაციას განაპირობებს. მიმღეობის გარეშე კონსტრუქტებში კი პრედიკატული ნევრის სრული იმპლი-ცირება ხდება, როდესაც ის წარმოდგენილია - to be და to have ზმნებით, ხოლო ნანილობრივი კი - თვისობრივ პრედიკაციაში.

ავტორისეული მოდუსის კოგნიტურ-ემოციური ასპექტის ნომინალიზებული ექსპლიკაცია რეალიზებას ჰპოვებს ასევე ხდომილებრივ პროპოზიციებში, რომლებსაც საკუთარი სემანტიკური სუბიექტი და პრედიკატი გააჩნიათ. კვლევის შედეგად დადგინდა, რომ თხრობის დროს ნომინალიზაციას ორი ტიპის ხდომილება ექვემდებარება: ხდომილება, რომლის მოქმედი სუბიექტიც ადამიანი ან სხვა სულიერი არსებაა, და ხდომილება, რომელშიც მოქმედების აქტიურ შემსრულებლად უკვე ბუნებრივი ძალა ან მოვლენა გვევლინება(მხატვრულ ლიტერატურაში ამ ტიპის

კონსტრუქტებით უმთავრესად იმ გარემოს აღნერენ, რომლის ფონზედაც სიუჟეტი ვითარდება - ნ.კ.):

“There are moments when Nature reveals the passion hidden beneath the careless calm of her ordinary moods – violent spring flashing white on almond-blossom through the purple clouds; a snowy, moonlit peak, with its single star, soaring up to the passionate blue; or against the flames of sunset, an old yaw-tree standing dark guardian of some fiery secret.”

(Galsworthy J., “The Man of Property”, p.196)

მახასიათებლური ნომინალიზებული კონსტრუქტებისაგან განსხვავებით, ხდომილებრივ კონსტრუქტთა საშუალებით ნარმოქმნილი მიკროტექსტი უკვე მაკროთემით ერთიანდება, რომელიც ლოგიკურად გამოიყვანება წინადადების ქვემდებარულ-შემასმენლური ბირთვიდან. ეს ერთიანობა ხაზგასმულია გრამატიკულადაც, რადგან, მიუხედავად აზრობრივი ავტონომიურობისა, ყველა კონსტრუქტი ნომინალიზაციის საშუალებით სინტაქსურად არის დაქვემდებარებული ქვემდებარულ-შემასმენლურ ბირთვზე როგორც მისი დამაკონკრეტებელი თანმხლები გარემოება:

“Scarlett sat in the window of her bedroom watching the merry cavalcade, that streamed gaily out Peachtree road, (1)girls cool in flowered cotton dresses, with light shawls, bonnets and mitts to protect their skins and little parasols held over their heads, (2)elderly ladies placid and smiling amid the laughter and carriage-to-carriage calls and jokes, (3)convalescents from the hospitals wedged in between stout chaperons and slender girls who made great fuss and to-to over them, (4)officers on horseback idling at snail's pace beside the carriages- (5>wheels creaking, (6>spurs jingling, (7>gold braid gleaming, (8>parasols bobbing, (9>fans swishing, (10>negroes singing.”

(Mitchell M., “Gone with the Wind”, p.137)

ეს მაგალითი ერთნინადადებიან, უალრესად ექსპრესიულ მიკროტექსტს ნარმოადგენს, სადაც ხდომილებათა დინამიური განვითარება მათი ნომინალიზებული ექსპლიკაციით რეალიზდება. ტექსტის გამაერთიანებელი მაკროთემა —

“ქუჩაში მიმავალი მხიარული კავალეადა”. ნინადადების ქვემდებარულ-შემასმენლურ ბირთვშია მოცემული, ხოლო მისი დამაკონკრეტებელი, რეფერენტული სივრცის შემქმნელი ათი ხდომილება კი გაფორმებულია პროპოზიციული ადვერბიალური კონსტრუქტებით, რომელთა სტრუქტურული კონფიგურაციაც გრადუალურად მარტივდება და ბოლოს ბინარული ხდება, რითაც პროპორციულად იზრდება თხრობის ემოციურობა და დინამიზმი. მიგვაჩნია, რომ ნინადადების გადაყვანა მიკრო-ტექსტის რანგში ნომინალიზებული პარალელური კონსტრუქტებით ნარმოადგენს ავტორის კომუნიკაციური ინტენციის, მისი სუბიექტური მოდუსის კოგნიტურ-ემოციური ასპექტის რეალიზების სტილისტურ სტრატეგიას, რომლის საშუალებითაც იგი ტექსტის სინტექსურად მარკირებულ და ინტონაციურად გაფორმებულ ექსრესიულობას ქმნის.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ლებანიძე გ. ანთროპოცენტრიზმი და კომუნიკაციური ლინგვისტიკა. თბილისი: “ენა და კულტურა”, 1998.
2. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языкоznания. Москва: «Наука», 1955.
3. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования. Москва: «Наука», 1981.
4. Кобозева И. М. «Теория речевых актов» как один из вариантов теории речевой деятельности. - В кн.: Новое в зарубежной лингвистике, вып. XVII: «Теория речевых актов», Москва: «Прогресс», 1986.
5. Кухаренко В. А. Интерпретация текста. Ленинград: «Просвещение», 1979.
6. Лингвистический энциклопедический словарь. Москва: «Советская Энциклопедия», 1990.
7. Солганик Г.Я. Синтаксическая стилистика. Москва: «Высшая школа», 1991.
8. Тураева З.Я. Лингвистика текста (Текст: структура и семантика). Москва: «Просвещение», 1986.

9. Beckett S. One evening. - In: Samuel Beckett. The Complete Short Prose 1929 - 1989, (2 nd edition), New York: "Grove Press Books", 2004.
10. Braine J. Room at the Top. London: "Penguin Books", 1990.
11. Galsworthy J. The Man of Property. M.: "Progress Publishers", 1974.
12. Gontarski S. Samuel Beckett's Short Proze. - In: Samuel Beckett. The Complete Short Prose 1929 - 1989, (2 nd edition), New York: "Grove Press Books", 2004.
13. Maurier D.D. Rebecca. London: "Penguin Books", 1994.
14. Mitchel M. Gone with the Wind. N.Y., 1987.
15. Stone I., Immortal Wife. N.Y.: "Pocket Books", 2000.

Nino Kirvalidze

Nominalization as the Means of Syntactical-Stylistic Expression of the Author's Modality in the English Narrative Text

Summary

The article deals with the study of nominalization as a dynamic speech phenomenon syntactically expressing the author's modality, i.e. his subjective emotional and evaluating attitude towards the extralinguistic target situations and events presented in the text.

With the help of the three-dimensional semiotic analysis of nominalized propositional constructs, on one hand, and transformational method, on the other, we prove that, when functioning as independent utterances or adverbial modifying members, these constructs acquire connotational meaning of the author's subjective modality implying the evaluative and emotional aspects of his/her cognition. The author employs nominalized presentation of target situations and events either to emphasize the dynamism of their development or to fix them in the addressee's mind as emotionally loaded episodes of the narration. It enables the author to make his utterance polypropositional, thus converting it into a microtext characterized with syntactically and intonationally marked expressiveness.